

DRUŽINA

Primarna družb skupina: majhno št članov, neformalni družb odnos, vključuje človeka kot celoto (osebnost), kontinuirana interakcija, neformalna pričakovanja in omejitve, neformalni družb nadzor (socialna kontrola). **COOLEY:** družina je zibelka človeške narave. Prve izkušnje s katerimi oblikujemo osebnost, družb jaz, oblikovanje individualne osebe, ali osebe kot družb bitja. **Skupnost:** tesno povezana skupina ljudi, ki so globoko, trajno povezani. Družina je najbolj trajna skupnost. Različni vidiki povezanosti, povezanost v različnih plasteh (otrok-stariši, bratje-sestre, biološki odnos moški-ženska). Najtesnejša tudi zato, ker vsebuje vse tri tesne povezave: krvna (razen pri posvojenih), emocionalna skupnost (tesni, pristni stiki – niso vedno pozitivni), prostorska povezava (družina je prostorska skupnost – njeni člani živijo v skupnem gospodinjstvu, razen pri ločenih). **Osnovna socialna institucija:** institucija so družb priznani načini in oblike zadovoljevanja temeljnih individualnih in družb potreb, ki omogočajo kontinuiteto družb življ. Znotraj družine poteka vzreja in vzgoja otrok, urjenje otrok za družb sprejemljivo vedenje, v družini opravljamo veliko dej, ki so nujne za vsakodnevno preživetje. **Totalni družb fenomen:** cel niz družb problematik, izjemen pomen za družbo, ker opravlja funkcije. Fenomen je ker deluje na dveh pomembnih ravneh: je primarna družb skupina in institucija. Pomembna je z vidika pos, ki živijo v njej, tudi z vidika ekonom, polit in kulturne org družbe. Je večplastna pri preučevanju družb fenomenov. **Minimalna skupinska oznaka (OZN):** družina kot oseba li skupina oseb, ki skrbi za otroka/e. **Sociološki vidik:** družina je vsaj dvogeneracijska skupnost in institucija. Njene pojavne obl in nač življ so odvisni od družb okoliščin, tudi od individualnih izbir pos, ki živijo v družinah. Obstoj otrok, njihova vzreja in vzgoja je tisti nujni razločevalni dej, ki družino razlikuje od drugih obl vsakdanjega življ, kot sta partnerska zveza, gospodinjstvo, sorodstvo. **FUNKCIJE: ekonomska:** predind doba – družine pomembne proizvajalne enote (kmečke družine, obrtniške) – celotna skupnost prispeva. Ind revolucija in urbanizacija sta sprožile prehod iz tradic v moderno družbo. Družina ob prehodu preneha biti samozadostna enota, spreminja se v potrošniško. Družina kljub vsemu ni le potrošniška enota – gospodinjstvo delo; z njim ustvarjamo materialne dobrine in storitve (ker ga v večini opravljajo ženske, je prezrto in manj cenjeno). Potrošniška enota naj bi se ohranjala s sredstvi, ki jih ustvarja zunaj in ne znotraj družine. Prehod vpliva na spremenjene odnose v družini, drugače se razporedijo vloge. Rangiranje dela: skozi celo zgod človeštva; moška, ženska dela, nekatere družbe imajo obrnjene vloge (ženske hodijo na lov, moški skrbijo za otroke). Z nastankom kapitalizma: natančno opredeli ženske in moške vloge; moški odhaja od doma na delo, ekonomsko skrbi za družino, je hranitelj družine, družino povezuje z družbo; ženska skrbi za družino od znotraj, tudi če je zaposlena, je pomožni hranitelj. **Politična:** danes se polit življ članov odvija zunaj družine, primarno je polit funkcijo opravljala sama. V smislu funkcioniranja se je prenesla navzven, odraža pa se polt življ tudi v njej. **Različna razporeditev družb moči znotraj družine:** patriarhalna – oče je glava družine, nasledijo ga otroci moškega spola; matriarhalna; danes - mati in oče si delita moč, otroci praviloma podrejeni. **Socializacijsko-izobraževalna:** v tradicionalnih družbah vsa socializacija ostane na ravni družine, v sodobnih se relativno hitro prenese še na druge institucije. V enostavnih družbah je družina osnovna, v ostalih jo dopolnjujejo druge. Opravljajo jo starši in drugi sorodniki, s katerimi živijo otroci. Za uspešno socializacijo velja tista, v kateri so otroci ponotranjili temeljna družb pravila, norme, vrednote, hkrati pa razvili samostojno in kritično mišljenje. **Religijska:** religija služi kot način razlaganja, mitološkost – zgodbe, ki so se prenašale iz roda v rod in razlagale (v tradic, enostavnih družbah). Sodobne verne družine – samo določene potrebe, sicer se funkcija preloži na druge institucije (verske ustanove). Širše pojmovanje religije – kot smisel in namen življ, kot moralni kodeks pa je še vedno prisotna v družini. **Reproduktivna:** nadaljevanje družbe; vedno bolj slabi – rojeva se vse manj otrok (čas solanja se podaljšuje, ekonomske razlike glede možnosti zaposlovanja med spoloma, s sodobnim nač življ v obratnem sorazmerju – visoki dohodki, malo otrok, ljudje se težje odpovejo lastnim pričakovanjem – kariera). Prvi otrok šele pri tridesetih, manj verjetnost za drugega otroka. **Zagotavljanje in zavarovanje socialnih položajev:** zagotavlja socialne položaje svojim članom; kljub neugodnim izhodiščnim možnostim imamo možnost za napredek po družb lestevici, družina lahko to olajša ali oteži. Kulturni kapital – vpliva na izhodiščne možnosti (kakšen jezik se v družini uporablja). Pričakovanja staršev – vezana na finančne možnosti. Družina do neke mere določa družbeni položaj svojih članov, omejevanje v smislu poklicnega odločanja (nasleditev družinske obrti), omejevanje poroke v nekaterih družbah – če je druge vere, rase – s tem tudi omejujejo možnost spremembe družb položaja. **Emocionalna:** vsak potrebuje trajne in intimne odnose z drugo osebo ali manjšo skupino oseb, družina je skupina, ki to lahko zagotavlja. Od nje pričakujemo moralno, materialno in čustveno podporo. Družina je na prvem mestu med nudenjem tesnih, pristnih povezav med ljudmi. **PROBLEMI:** družina v sodobnih družbah ne ali pa slabo opravlja funkcije: emocionalno podporo daje redkeje ali je en daje, primarna socializacija je okrnjena, reprodukcija tudi. **DRUŽINA ORIENTACIJE:** primarna, tista, v kateri se rodiš in imaš vlogo otroka, si druga generacija, naslednik. **DRUŽINA PROKREACIJE:** tista, ki si jo sam ustvariš, v njej imaš vlogo starša in moža/žene. **TIPIČNA DRUŽINA:** sorodstvena, zakonska, gospodinjška zveza. **JEDRNA ALI NUKLEARNA DRUŽINA:** dvogeneracijska, sestavljajo jo vsaj en starš in vsaj en otrok (biološki, ali posvojen). **ZAKONSKA ZVEZA:** relativno trajna spolna in ekonom skupnost dveh ali več odraslih ljudi, ki jo priznava določena kultura in partnerji sami. **Pravila sklepanja zakonske zveze:** (koliko zakonskih partnerjev hkrati, koga je dovoljeno izbrati za zakonca). **Monogamija:** pri nas; partnerstvo med dvema odraslima osebama (spol ni pomemben), obstaja možnost razveze zakonske zveze in ponovne sklenitve – lahko imaš več partnerjev a ne hkrati – *stopenjska monogamija*. **Poligamija:** *poliandrija* – ena ženska ima več mož; mnogomoštvo. **Poliginija** – pogostejša, en moški več žena; mnogoženstvo (harem). Poliginija je znač za geografsko ali družb zaprta območja. Poliginija tam kjer je zaradi vojn prihajalo do izrazitega nesorazmerja, ali tam kjer je primajkovalo obdelovalne zemlje. **Sklenitev zakonske zveze:** oblike in načini so povezani z nač življ skupnosti. Dve merili: **eksogamija:** prepoved sklepanja zakonske zveze med določenimi sorodniki, ki izvirajo iz incestov (v originalu med starši in otroki, pri nas ni dopustna zveza med ožjnimi krvnimi sorodniki, v nekaterih kulturah se te prepovedi razširijo na širše sorodstvo). Prepovedi vnesejo seksualno rivalstvo, če se en postavi točnih pravil, kdo s kom. Socialna funkcija incesta je bila vedno pomembna, saj onemogoča nevarno seksualno rivalstvo znotraj družine, prisili člane družine, da s sklepanjem zakonske zveze izven družine razširijo socialne povezave med različnimi skupinami. **Endogamija:** obveznost sklepanja zakonske zveze v okviru določenih družb skupin (med pripadniki istih slojev, kast, etnij), religij. Čistost linije=isti z istimi. Še danes ostanek endogamije: družis se s sebi enakimi, med njimi najdeš partnerja, s katerim se poročiš. Redke so zveze dveh iz zelo različnih družb razredov. **SORODSTVO:** družina sama ni sorodstvo. Horizontalna razširjenost: tete, strici, bratrance, sestrične (po kolenih), vertikalna: sinovi, starši (po generacijah). Sorodstvo je skupina ljudi, ki so povezani krvno ali s posvojitvijo (socialna povezava) ali z zakonsko zvezo (če se brat poročiti). **GOSPODINJSTVO:** ekonomsko-statistična kategorija, skupnost ljudi, ki živijo pod isto streho in ki vsaj občasno ali delno skupaj trošijo materialne dobrine. Ljudje si v gospodinjstvu razdelijo vloge in delo (gosp delo, račun). Več vrst: družinsko, samsko, enodružinsko, večdružinsko, več samskih ljudi.

ZGOD. RAZVOJ: Bachoffen – absolute promiskuitete: promiskuiteta: svobodna, neurejena spolna razmerja, na nižji stopnji človeške družbe;

razvrat (nedefiniranost spolnih razmerij). Absolutna promiskuiteta naj bi bila 1. stopnja človeških družb. **Morgan – skupinski zakoni:** Bachoffnovo teorijo utrdi s svojimi raziskavami; absolutna promiskuiteta se razvija najprej – skupinski zakoni. Začenjajo se pojavljati skupine moških in žensk, ki so relativno trajno povezane, v skupine zakonov se postopno začnejo uvajati prepovedi spolnih razmerij; **incest** (spolno razmerje na taki stopnji sorodstva, da zakon med njima ni dovoljen, krvoskrbnost); **družina punalna** – izključuje drugo prepoved (bližnje sorodstvo med brati in sestrami), ne pa še tretje; **3.** začnejo veljati tri prepovedi, pojavi se eksogamija (omogoča prehod na novo stopnjo etnije; prve etnije so družine. V nekaterih družbah določajo tudi **lokacijo** družine: matrilokalna (pri ženini družini), patrilokalna, neolokalna.

TIPI DRUŽIN: totemski klan, rodovna družina: določa jo totem, najstarejša, še danes obstoječa skupnost, skupno ime rodu – izraža preko skupnega znamenja (sakralni in vsakdanji pomen), verovanje v skupno poreklo, potomstvo se določa po materi (avstralski aborigini). **Velika družina:** celo sorodstvo, več jedrnih družin, gre za sožitje več generacij znotraj ene skupnosti, vsak se pojmuje kot hči/sin skupnega prednika, skupno ime, skupna lastnina, skupno bivališče. **Matriarhalna** - potomstvo se določa po ženski liniji, **patriarhalna** = agnatska, **bilateralna** - po obeh. **Monogamna patriarhalna:** patriarhalna: oče, mati, otroci; otroci so lahko celo pomembnejši od matere. Oče je gospodar družine (lahko je celo ubil člana družine, pa ni bil kaznovan), je patriarh – gospodar, lastnik. **Sodobna:** individualna, sorodstvo in družina sta ločena, partnerja in otroci prevzemajo bolj ali manj enakopravne vloge, otroci niso več lastnina svojih staršev (imajo pravice).

STRUKTURA DRUŽINE: razširjena: razširjeno sorodstvo, horizontalno, vertikalno – vsaj 3. **Velika:** arhaična, iz več jedrnih družin, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so običajno tudi sorodstveno povezane, v skupnem druž. gospodinjstvu živijo vsi tudi še po poroki, skupno družin ime po skupnem predniku, skupna lastnina. **Jedrna:** dvo generacijska skupnost, vsaj en starš, vsaj en otrok, krvna ali sociološka – posvojitve – povezava. **MODIFICIRANA DRUŽINA:** z razvojem modernega nač. življ.; jedrna družina, ki živi ločeno od sorodstva, a ima z njim redne stike, vzajemno si dajejo več vrst čustvene in materialne podpore in pomoči. **ENOSTARŠEVSKÉ:** z otrokom/i živi samo en starš, lahko že od začetka – smrt, razveza; večina je materinskih. **TIPOLOGIJA OZN: razširjena, jedrna, reorganizirana** – v ožjem pomenu ali dopolnjene so tiste, v katerih je vsaj en od staršev že prej imel družino, torej en od staršev v novi družini socialni, ne pa tudi biološki starš.

DELITEV VLOG: segregirana ali asimetrična: obstaja jasna delitev na tipično ženske in moške vloge, ki se zelo razlikujejo. Moška vloga: prinaša zaslužek od zaposlitve, težka fizična dela okoli hiše, zahaja v ločeno, moško družbo, drugače preživlja prosti čas kot partnerka, sam sprejema pomembnejše odločitve, ki zadevajo družino. Ženska vloga: gospodinja, skrbi za otroke, nakupuje, kuha, pospravlja, verjetno ni zaposlena zunaj doma, če je, je to drugotna vloga. Patriarhalna asimetričnost, matriarhalna. **Integrirana ali simetrična delitev vlog:** partnerja si delo in odgovornosti za družinski življ. enakovredno delita, oba zaposlena, moški opravlja tudi tradic. ženska opravila in obratno, imata skupne prijatelje, skupaj preživljata prosti čas (ženska še vedno pravi več gospodinjanskega dela!). **Prehod od asimetrične družine s segregiranimi vlogami k simetrični z integriranimi so spodbujali procesi:** možnost razveze zakonskih zvez, zvišan življ. standardi gospodinjstev, večja geografska in socialna mobilnost – manjši vpliv sorodstva.

DEZORGANIZACIJA DRUŽIN IN ZAKONSKE ZVEZE: strukturna – spremeni se oblika družine, preoblikovanje oblike (smrt, razveza); **funkcijska** – preoblikovanje v funkcijskem smislu, danes je nizko funkcionalna. **ŠT. RZVEZ SE POVEČUJE:** spremenjena socialna funkcija zakonske zveze (včasih je družina služila za prenos lastnine, otroci niso mogli dedovat, če starša nista bila poročena), tabuji ločevanja so se zrahljali (razveze so postale družb sprejemljive, razvezani ljudje niso zaznamovani – stigmatizirani, sekularizacija – upad religioznih verovanj.), pričakovanja ljudi, spremenjen družb položaj žensk, zvišan življ. standard, zmanjšan vpliv sorodstva.